Qualitative Research in Behavioral Sciences
© 2025 University of Birjand, Iran
ISSN: 2981-1937
2025, Vol. 4, Issue. 1, No. 7, 35-52
https://doi.org/10.22077/qrbs.2025.9654.1107

Exploring Multicultural Parenting in Iranian Ethnic Families: A Grounded Theory Based Qualitative Study

Sama Jadidi[1], Seyyed Mousa Kafi Masouleh[2*], Iraj Shakerinia[3], Abbas Ali Hosseinkhanzadeh[2]

1) Ph.D. in Psychology, Department of Psychology, Faculty of Literature & Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran
2) Professor, Department of Psychology, Faculty of Literature & Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran
3) Associate Professor, Department of Psychology, Faculty of Literature & Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran

Received: 04/28/2025 Revised: 08/16/2025 Approved: 09/06/2025

Abstract

Background: As the primary social structure, the family constitutes one of the most influential units in determining the life trajectories of individuals within any society. Parents, in order to provide effective care for their children, require specific knowledge, attitudes, and personal skills that are acquired through parenting education. Culture, as a unique set of beliefs and behaviors belonging to an ethnic group, shapes the ways in which parents care for their children. Systematic studies aimed at identifying the components of parenting particularly through qualitative approaches from the perspective of parents have received limited attention. Therefore, examining multicultural parenting practices among Iranian ethnic groups appears to be essential.

Aim: The objective of the present study was to examine multicultural parenting within the families of Iranian ethnic groups through the application of a grounded theory approach.

Method: This study adopted a qualitative, exploratory design grounded in the principles of grounded theory, following the methodological framework proposed by Strauss and Corbin (1990). The research population encompassed families from diverse Iranian ethnic groups. A purposive sampling strategy was employed, resulting in the participation of 28 parents representing four ethnic communities Lur, Kurd, Tork, and Gilak with seven individuals drawn from each group. Sampling continued until the point of theoretical saturation was achieved. Data were collected through semi-structured interviews developed by the researchers, each lasting approximately 60 to 90 minutes. The data were subsequently analyzed using Atlas.ti software, version 9.

Results: Data coding yielded four overarching categories: parent-oriented causes, child-oriented causes, parent-oriented contexts, and child-oriented contexts. These categories were further delineated into 20 subcategories and 247 distinct concepts. To enhance the rigor and trustworthiness of the findings specifically with regard to credibility, transferability, and confirmability techniques such as member checking, triangulation through parallel information, and researcher self-reflection were systematically applied.

Conclusions: Effective parenting in the contemporary era requires awareness of both the causal and contextual conditions that facilitate it. The findings of this study offer theoretical implications for the development and validation of a culturally adapted parenting package in line with the present results. In addition, they provide practical applications by informing counseling strategies aimed at enhancing parental skills in today's world.

Keywords: *iranian ethnic groups, multiculturalism, family, grounded theory, parenting, exploration*

* **Corresponding:** Seyyed Mousa Kafi Masouleh, mosakafi@guilan.ac.ir
- Article type: research article
- Article APA Reference
Jadidi, S., Kafi Masouleh, S. M., Shakerinia, A., & Hosseinkhanzadeh, A. (2025). English translation of title. *Qualitative Research in Behavioral Sciences, 4*(1), 35-52. https://doi.org/10.22077/qrbs.2025.9654.1107

Extended Abstract

Introduction

The family, as the earliest social structure, constitutes one of the most fundamental units in shaping the life trajectories of individuals within any society (Samari Safa & Poordel, 2022). Among its core functions, parenting plays a pivotal role by obligating parents to provide children with security and care (Opoku et al., 2020). Parents act as intermediaries in transmitting cultural and social ideals to their children, while cultural values determine the type and manner of education that children are expected to acquire. Given the diversity of cultural ideals within a single society, parents raise their children in accordance with their own cultural orientations and values, which in turn leads to differences in parenting practices (Sadrossadat et al., 2005). Culture, understood as a unique set of beliefs and behaviors shared by an ethnic group, therefore shapes parental approaches to child-rearing, giving rise to cross-cultural variations (Bornstein et al., 2012).

Empirical evidence supports this perspective; for instance, He et al. (2021) demonstrated that cultural values significantly influence parental cognitions and child-rearing practices. In alignment with Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory, the macrosystem comprising societal ideologies, values, norms, lifestyles, laws, and traditions exerts a profound impact on individual and family life (Tafazoli, 2021). In the Iranian context, many of the challenges families face in parenting are closely intertwined with the cultural values of Iranian society. Some of these challenges may even be perceived as unique to the Iranian cultural context, while they might be considered normative in other societies.

Consequently, family education and parenting programs should be developed based on a nuanced understanding of such culturally embedded challenges. The novelty of the present research lies in its qualitative exploration of parenting challenges and vulnerabilities as experienced and articulated by parents themselves. By identifying these issues and providing practical strategies, the study aims to contribute to the development of future programs that can enhance the quality of parent child interactions. Specifically, the current study examines the cultural values and parenting practices among four Iranian ethnic groups Lur, Kurd, Tork and Gilak with a focus on identifying commonalities, divergences, strengths, and weaknesses. The central research question guiding this inquiry is: What components constitute multicultural parenting in Iranian families across diverse ethnic groups?

Method

This study employed a qualitative, exploratory design grounded in the principles of grounded theory, following the methodological framework proposed by Strauss & Corbin (1990). The target population consisted of families from Iranian ethnic groups. A total of 28 parents participated in the study, representing four ethnic groupsLur, Kurd, Tork and Gilak with seven individuals from each group. Participants were recruited between 2022-2024 using purposive sampling, and data collection continued until the point of theoretical saturation was achieved.

Inclusion criteria required that parents be between 25-40 years of age, have at least a lower secondary education (nine years of schooling), have children aged between 5-12 years, and be willing to respond to all interview questions. Prior to participation, informed consent was obtained in writing, demographic questionnaires were completed, and participants were assured of confidentiality and anonymity.

Data were gathered through semistructured, indepth interviews designed by the researchers in line with the research questions. Each interview lasted between 60-90 minutes.

Following the guidelines of Strauss & Corbin (1990), interviews were transcribed immediately after completion, and the process of open coding was initiated. During this stage, concepts were identified, named, and categorized. In the subsequent stage of axial coding, relationships among categories were examined and organized around central phenomena. Finally, through selective coding, categories were integrated and refined into a coherent theoretical framework. At this stage, diagrams were used to illustrate the interconnections between causal and contextual conditions, ultimately leading to the development of the analytical model.

To ensure the trustworthiness of the findings credibility, transferability, and confirmability techniques such as member checking, triangulation through detailed parallel information, and researcher self-reflection were applied (Abbaszadeh, 2012). Data analysis was facilitated using Atlas.ti software, version 9.

Results

The demographic characteristics of the participants indicated that 9 were male (32.1%) and 19 were female (67.9%). Regarding educational attainment, 1 participant held a doctoral degree (3.6%), 9 held a master's degree (32.1%), 15 held a bachelor's degree (53.6%), 2 held an associate degree (7.1%), and 1 had a high school diploma (3.6%).

Analysis of the interview data led to the extraction of 247 concepts, 20 subcategories, and 4 overarching categories related to the causal and contextual factors influencing multicultural parenting. Each category, as illustrated in Figure 1, emerged from a set of axial codes, with each axial code representing a combination of multiple related open codes. The following sections present these four categories, organized according to the causal and contextual conditions affecting parenting practices.

Chart 1: Core conceptual chain (categories) of multicultural overparenting

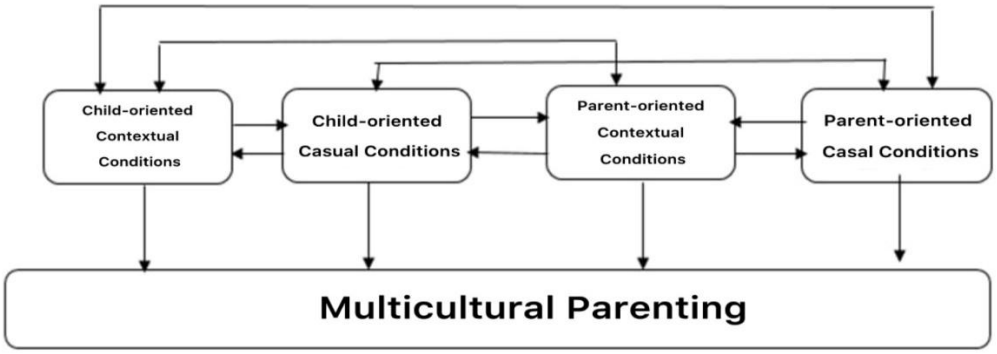

First Layer: Parent oriented Causes from the Perspective of Causal Conditions

The first layer, or the initial link of this chain, included the core codes of social, economic, familial, behavioral, and emotional causes. Each of these five core codes also contained open codes. Participant 20 stated: *"Now you see that my perspective on the world is much better than before. I experienced love in my child. I had experienced it before, but when my son was born, it multiplied tenfold it was something transcendent."*

Second Layer: Child oriented Causes from the Perspective of Causal Conditions

This layer encompassed the core codes of future-oriented, demographic, familial, behavioral, and emotional causes. Each of these five core codes also contained open codes. Participant 8 noted: *"When a person has no children, it is natural to want a child, just like others who raise one according to their own standards."*

Third Layer: Parent oriented Contexts from the Perspective of Contextual Conditions

This layer contained the core codes of social, familial, behavioral, cognitive, and emotional causes. Each of these five core codes also included open codes. Participant 13 remarked: *"I think stress comes from the person themselves; otherwise, if a person wants, they can create their own stress and also turn their surroundings into a paradise. Only your thoughts can shape this life."*

Fourth Layer: Child oriented Contexts from the Perspective of Contextual Conditions

This layer included the core codes of demographic, peer-related, behavioral, cognitive, and emotional causes. Each of these five core codes also contained open codes. Participant 15 explained: *"Even in my workplace as a teacher, I have always seen that children try to emulate. If you have been able to be a good role model, it will definitely have a positive impact on those around you, especially your children."*

Discussion

The present study aimed to explore multicultural parenting in Iranian families through semi-structured interviews. Analysis of the interviews yielded four layers: parent-centered causes from the perspective of causal conditions, child-centered causes from the perspective of causal conditions, parent-centered contexts from the perspective of contextual conditions, and child-centered contexts from the perspective of contextual conditions. The findings of the present study are consistent with previous research (He et al., 2021; Magariño et al., 2021; Jefferson et al., 2020; Riegler et al., 2020; Namdarian, 2024; Amini et al., 2022; Rahnama et al., 2022).

Increased social participation and the transformation of women's roles from motherhood to workforce engagement have led to changes in family structure and greater female presence in social spheres, influencing decisions regarding childbearing (Amini et al., 2022). Issues such as goal orientation, benevolence, and attention to children's interests are among other important considerations that parents should take into account.

Conclusion

Unlike previous studies that have focused on parenting within a single culture, this study concentrated on multicultural parenting. The qualitative approach of this research allowed for the exploration of deeper layers of parental experience. This study provides a localized and conceptual framework for redefining parenting in contemporary Iran.

Limitations

Despite the researchers' efforts to maintain scientific rigor throughout the design, implementation, and analysis of this study, certain limitations are inevitable and should be considered when interpreting the results. First, the qualitative nature of the research, while providing deep insights, limits the generalizability of the findings. Second, the study focused solely on parents' perspectives, and the views of children and adolescents, the primary recipients of parenting, were not directly captured. Third, the geographical limitation of the sample necessitates caution when generalizing the results to other communities.

Future Studies

It is recommended that mixed methods research with more diverse samples be conducted to statistically validate the frameworks identified in this study. Future studies should examine children's perspectives on optimal parenting in order to provide a bidirectional view of family interactions. Developing and validating parenting programs aligned with the findings of this research is also suggested. Furthermore, it is recommended that studies focus on the role of parental gender, family structure, and socio-economic differences in shaping parenting styles.

پژوهش‌های کیفی در علوم رفتاری

© ۱۴۰۴ دانشگاه بیرجند
ISSN: ۲۹۸۱-۱۹۳۷
۱۴۰۴، دورهٔ ۴، شمارهٔ ۱، پیاپی ۷، ۳۵-۵۵
https://doi.org/https://doi.org/10.22077/qrbs.2025.9654.1107

واکاوی فرزندپروری چندفرهنگی در خانواده‌های اقوام ایرانی: مطالعهٔ کیفی مبتنی بر نظریهٔ داده بنیاد

سما جدیدی[۱]، سید موسی کافی ماسوله[۲*]، ایرج شاکری‌نیا[۳]، عباس‌علی حسین‌خانزاده[۲]

۱) دکتری روان‌شناسی، گروه روان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان
۲) استاد، گروه روان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان
۳) دانشیار، گروه روان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان

دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۰۸ ویرایش: ۱۴۰۴/۰۵/۲۵ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۱۵

چکیده

زمینه: خانواده به‌عنوان اولین نهاد اجتماعی و یکی از واحدهای مهم و تعیین‌کنندهٔ سرنوشت افراد هر جامعه است. والدین برای مراقبت مؤثّر از کودکان نیازمند دانش خاص، نگرش‌ها و مهارت‌های فردی هستند که از طریق آموزش فرزندپروری حاصل می‌شود. فرهنگ به‌عنوان مجموعهٔ منحصربه‌فرد باورها و رفتارهای متعلق به یک گروه قومی، نحوهٔ مراقبت والدین از فرزندان را شکل می‌دهد. مقالات نظام‌مند در زمینهٔ شناسایی مؤلفه‌های فرزندپروری با رویکرد کیفی از منظر والدین کمتر مورد توجه قرار گرفته است؛ بنابراین واکاوی فرزندپروری چندفرهنگی در اقوام ایرانی ضروری به نظر می‌رسد.

هدف: هدف پژوهش حاضر واکاوی فرزندپروری چندفرهنگی در خانواده‌های اقوام ایرانی بر اساس نظریهٔ داده بنیاد بود.

روش: پژهش حاضر کیفی و از نوع اکتشافی بود که بر اساس نظریهٔ داده بنیاد و به روش Strauss & Corbin (1990) انجام شد. جامعهٔ آماری شامل کلیهٔ خانواده‌های اقوام ایرانی بود. نمونهٔ پژوهش، ۲۸ والد از چهار قوم ایرانی (لر، کرد، ترک، گیلک؛ از هر قوم ۷ نفر) را در بر می‌گرفت، که به روش نمونه‌گیری هدفمند تا رسیدن به اشباع نظری، انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از مصاحبهٔ نیمه‌ساختاریافته که توسط پژوهشگران طراحی شده بود، استفاده شد. هر مصاحبه بین ۶۰ تا ۹۰ دقیقه به طول انجامید. در مرحلهٔ تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار Atlas.ti نسخهٔ ۹ بهره گرفته شد.

یافته‌ها: فرآیند کدگذاری به شناسایی چهار طبقه شامل علل والدمحور، علل فرزندمحور، زمینه‌های والدمحور و زمینه‌های فرزندمحور، در قالب ۲۰ مقوله و ۲۴۷ مفهوم منجر شد. برای اعتبارسنجی یافته‌ها و اطمینان از باورپذیری، انتقال‌پذیری و تأییدپذیری سؤالات مصاحبه و پاسخ مشارکت‌کنندگان از تکنیک‌های مانند کنترل اعضاء، کسب اطلاعات موازی و خودبازبینی پژوهشگران استفاده شد.

نتیجه‌گیری: فرزندپروری مؤثر در عصر حاضر مستلزم آگاهی از شرایط علّی و زمینه‌ای تسهیل‌کننده بر آن است. این یافته‌ها کاربردهای نظری، جهت تدوین و اعتباریابی بستهٔ فرزندپروری متناسب با نتایج پژوهش حاضر و کاربردی عملی، جهت ارائهٔ راهبردهای مشاوره‌ای به منظور ارتقاء مهارت‌های والدینی در دنیای امروز دارند.

کلید واژه‌ها: *اقوام ایرانی، چندفرهنگی، خانواده، نظریهٔ داده بنیاد، فرزندپروری، واکاوی*

* **نویسندهٔ مسئول مکاتبه:** سید موسی کافی ماسوله، mosakafi@guilan.ac.ir

- **نوع مقاله:** پژوهشی
- **ارجاع APA مقاله**

جدیدی، سما؛ کافی ماسوله، سید موسی؛ شاکری‌نیا، ایرج و حسین‌خانزاده، عباس‌علی (۱۴۰۴). واکاوی فرزندپروری چندفرهنگی در خانواده‌های اقوام ایرانی: مطالعهٔ کیفی مبتنی بر نظریهٔ داده بنیاد. *پژوهش‌های کیفی در علوم رفتاری*، ۴(۱)، ۳۵-۵۴. https://doi.org/10.22077/qrbs.2025.9654.1107

جدیدی، س.، کافی ماسوله، س. م.، شاکری‌نیا، ا. و حسین‌خانزاده، ع. (۱۴۰۴). واکاوی فرزندپروری چندفرهنگی در خانواده‌های اقوام ایرانی: مطالعهٔ کیفی مبتنی بر نظریهٔ داده بنیاد. *پژوهش‌های کیفی در علوم رفتاری*، ۴(۱)، ۳۵-۵۴. https://doi.org/10.22077/qrbs.2025.9654.1107

مقدمه

خانواده نخستین نهاد اجتماعی و یکی از مهم‌ترین واحدهای تعیین‌کنندهٔ سرنوشت افراد هر جامعه است. رفتارهای والدین و فضای عاطفی حاکم بر خانواده، نقش اساسی در تکامل، شکل‌گیری شخصیت، معیارهای فکری و ارزش‌های فرزندان دارد (Samari Safa & Poordel, 2022). در این میان والدین به‌عنوان اصلی‌ترین کارگزاران اجتماعی شدن فرزندان، جایگاهی بنیادین در فرآیند زندگی و تعاملات اجتماعی آن‌ها ایفا می‌کنند (Khazaei et al., 2024)

یکی از وظایف اساسی خانواده، فرزندپروری است؛ فرآیندی است که از بدو تولد تا اوایل بزرگسالی ادامه دارد و هدف آن پرورش و ارتقای تحول جسمی، شناختی، هیجانی و اجتماعی فرزندان است که والدین را موظف می‌سازد تا برای کودک امنیت ایجاد کنند (Opoku et al., 2020). بسیاری از متخصصان معتقدند که والدین برای مراقبت مؤثّر از فرزندان نیازمند دانش، نگرش، مهارت‌ها و توانایی‌های ویژه‌ای هستند که این امر از طریق آموزش‌های فرزندپروری فراهم می‌شود (Chaplin et al., 2021). از این رو، فرزندپروری یکی از مهم‌ترین مسئولیت‌های والدین به شمار می‌رود و بسیاری از آن‌ها بزرگ‌ترین آرزوهای خود را در پدر یا مادر خوب بودن می‌بینند (Jefferson et al., 2020). آموزش والدین سبب افزایش آگاهی از نقش والدینی و تقویت اعتماد به نفس، کنترل بهتر رفتارهای نامطلوب کودکان و در نهایت تجربه احساس موفقیت بیشتر در فرآیند تربیت فرزندان می‌شود (Riegler et al., 2020).

هدف اصلیِ همهٔ شیوه‌های فرزندپروری، آماده‌سازی کودک برای ایفای نقش‌هایی است که جامعه و حوزهٔ فرهنگی به او محول می‌کند. کودکان طوری پرورش می‌یابند که راه و رسم زندگی والدین خود را دنبال کنند و والدین در این میان واسطهٔ انتقال ارزش‌ها و آرمان‌های فرهنگی و اجتماعی به فرزندان هستند. ارزش‌های فرهنگی هر اجتماع، تعیین‌کنندهٔ نوع و چگونگی آموزش‌هایی هستند که کودک باید فرا بگیرد. از آنجا که در هر جامعه الگوها و ارزش‌های فرهنگی متنوعی وجود دارد، والدین نیز براساس الگوها و ارزش‌های فرهنگی خود، فرزندان را به شیوه‌های متنوعی پرورش می‌دهند (Sadrossadat et al., 2005).

فرهنگ، به‌عنوان مجموعه‌ای از باورها و رفتارهای مشترک یک گروه قومی، نقش تعیین‌کننده‌ای در نحوهٔ مراقبت والدین از فرزندان دارد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که تفاوت‌های فرهنگی، سبک‌های فرزندپروری را به شکل معناداری تحت تأثیر قرار می‌دهند و این تفاوت‌ها در سبک فرزندپروری مدت‌ها مورد بحث بوده است (Bornstein et al., 2012). در این راستا Magariño et al. (2021) در پژوهشی نشان داد که بزرگسالان نوپای سیاه‌پوست در مقایسه با سفیدپوستان، انتظارات رشدی و ادراکات از نقش‌های خانواده کمتر، همدلی ضعیف‌تر و نگرش مثبت‌تری نسبت به تنبیه بدنی داشتند. همچنین نشان دادند درک عواملی که به توسعهٔ نگرش‌های فرزندپروری کمک می‌کنند برای ترویج شیوه‌های فرزندپروری سالم بسیار مهم است. همچنین He et al. (2021) تأکید کردند که ارزش‌های فرهنگی، از عوامل مهم تأثیرگذار بر نگرش‌ها، شناخت‌های اجتماعی و شیوه‌های فرزندپروری هستند.

در پژوهش Watabe & Hibbard (2014) که به بررسی و مقایسهٔ سبک‌های فرزندپروری والدین بر پیشرفت تحصیلی کودکان بین جامعهٔ ایالات متحده و ژاپن پرداخته شد، مشخص گردید کودکان آمریکایی در مقایسه با کودکان ژاپنی از سبک فرزندپروری مقتدرانه بیشتر بهره‌مند می‌شوند، برای این فرضیه که کودکان ژاپنی با سبک فرزندپروری مقتدرانه پیشرفت تحصیلی بالاتری کسب می‌کنند، هیچ حمایت تجربی وجود نداشت. این پژوهش بیانگر اهداف متفاوتی از فرزندپروری بود که والدین آمریکایی و ژاپنی به روش‌های مختلف آن را بیان می‌کنند. والدین آمریکایی بر ارتقاء خودمختاری، ابراز وجود، شایستگی کلامی و خودشکوفایی فرزندان خود تأکید دارند، اما والدین ژاپنی بیشتر بر بلوغ عاطفی، خودکنترلی، ادب اجتماعی و وابستگی متقابل تمرکز می‌کنند.

همچنین پژوهش Ang & Goh (2006) که به بررسی سبک فرزندپروری مقتدرانه در بین آسیایی‌ها و قفقازی‌ها پرداخته بود، نشان داد که سبک فرزندپروری مقتدرانه برای خانواده‌های قفقازی سودمند بوده، اما برای آسیایی‌ها همیشه چنین اثری مشاهده نشده است که می‌تواند ناشی از تفاوت معنای فرهنگی این سبک باشد. به‌طور کلی، این پژوهش‌ها نشان می‌دهند که شیوه‌های فرزندپروری بسته به محیط فرهنگی ممکن است کارکردهای متفاوتی داشته باشند و این موضوع مؤید آن است که فرزندپروری پدیده‌ای عمیقاً وابسته به فرهنگ است (Bornstein et al., 2012).

برونفن برنر در نظریهٔ زیست بوم شناختی (Ecological Systems Theory) تأکید می‌کند که کلان نظام شامل سازمان‌های فراگیر عمده در سطح اجتماعی است که افراد در آن تحت تأثیر ایدئولوژی‌ها، ارزش‌ها، باورها، هنجارها، سبک زندگی، قوانین و رسوم یک فرهنگ یا جامهٔ خاص قرار دارند (Tafazoli, 2021). بر این اساس می‌توان انتظار داشت که الگوهای تربیتی هر فرهنگ متناسب با شرایط و نیازهای همان جامعه شکل بگیرد. از این‌رو، عقاید موجود دربارهٔ رشد و مراقبت از کودک، مانند شایستگی‌های لازم برای سازگاری موفق، زمان و نحوهٔ دستیابی به نقاط عطف رشدی، زمان و شیوه‌های مراقبت از کودکان، در فرهنگ‌های مختلف متفاوت است

(Bornstein et al., 2012). در نظریهٔ یادگیری مشاهده‌ای، بندورا بیان می‌کند که تقریباً تمام رفتارها بدون تجربهٔ مستقیم و از طریق مشاهده آموخته می‌شوند. او با طرح نظریهٔ تقویت جانشینی معتقد است که کودکان از همان سال‌های اولیهٔ زندگی با مشاهدهٔ رفتار دیگران و پیامدهای آن، یادگیری را آغاز می‌کنند و تجربهٔ مستقیم تنها آموزگار انسان نیست (Hamdipour et al., 2019).

بخش زیادی از پژوهش‌ها، شناخت‌ها و اعمال والدین را در فرهنگ‌های مختلف بررسی می‌کنند و تفاوت‌ها را به ارزش‌های فرهنگی یا اعمال والدین در میان گروه‌های قومی مختلف نسبت می‌دهند. اما این رویکرد دو محدودیت دارد: نخست، پژوهشگران ممکن است تأثیر ارزش‌های فرهنگی بر شناخت‌ها و اعمال والدین را بیش‌ازحد تعمیم دهند و تفاوت‌ها را بزرگ‌تر از واقعیت نشان دهند. دوم، مقایسهٔ میان‌فرهنگی والدین و توضیح تفاوت‌ها صرفاً با اشاره به ارزش‌های فرهنگی، می‌تواند درک ما از فرآیندهای فرزندپروری را محدود کند و تنوع درون‌فرهنگی را نادیده بگیرد (Camras et al., 2012). بر همین اساس، توجه به مقایسه‌های درون‌فرهنگی نیز اهمیت دارد تا ابعاد گوناگون فرزندپروری در یک زمینهٔ فرهنگی روشن شود.

در ایران، بسیاری از چالش‌های فرزندپروری به فرهنگ و ارزش‌های جامعهٔ ایرانی گره خورده‌اند. حتی برخی چالش‌ها خاص این فرهنگ هستند و در دیگر جوامع ممکن است طبیعی تلقی شوند. از این‌رو، آموزش خانواده و فرزندپروری باید بر مبنای شناخت عمیق این چالش‌ها طراحی شود. با وجود اهمیت موضوع، مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی تأثیرات بسیار زیادی دارد و باید در بستر فرهنگی جامعه بررسی شود. تاکنون پژوهش‌های نظام‌مند در زمینهٔ فرزندپروری چندفرهنگی از منظر والدین با رویکرد کیفی صورت نگرفته و مقالات بومی که صرفاً به این موضوع بپردازد، یافت نشد.

وجه نوآوری پژوهش حاضر در آن است که با رویکرد کیفی و به طور خاص به این موضوع مهم در میدان وسیع پژوهش از نگاه و تجارب زیستهٔ والدین می‌پردازد. این پژوهش قصد دارد که به صورت کیفی و از طریق مصاحبه‌های عمیق با والدین، به واکاوی چالش‌ها و آسیب‌های فرزندپروری در خانواده‌های ایرانی می‌پردازد تا با ارائهٔ راهکارها و رویکردهای مختلف بتوان برنامه‌ای را در آینده تدوین کرد که نقش بارزی در کیفیت تعامل والد –فرزند ایفا کند. هدف این پژوهش، شناسایی الگوها، شباهت‌ها و تفاوت‌ها در ارزش‌های فرهنگی و شیوه‌های فرزندپروری در میان اقوام مختلف ایران (لر، کرد، ترک و گیلک) است. بدین ترتیب، با استخراج الگوهای غالب، بررسی نقاط ضعف و قوت و تحلیل آسیب‌ها، مؤلفه‌های فرزندپروری چندفرهنگی شناسایی خواهد شد. از این‌رو، پرسش اصلی پژوهش چنین است: فرزندپروری چندفرهنگی در خانواده‌های اقوام ایرانی شامل چه مفاهیم و مقوله‌هایی است؟

روش

پژوهش حاضر از نوع کیفی اکتشافی براساس نظریهٔ داده بنیاد به روش Strauss & Corbin (1990) انجام شد. جامعهٔ آماری شامل کلیهٔ خانواده‌های اقوام ایرانی بود. در این پژوهش، ۲۸ والد از اقوام لر، کرد، ترک و گیلک (۷ نفر از هر قوم) که معیارهای ورود به پژوهش را داشتند، در بازهٔ زمانی ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۳ به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. نمونه‌گیری تا زمان اشباع داده‌ها ادامه یافت و در نهایت اشباع نظری با مصاحبهٔ ۲۸ نفر حاصل گردید. معیارهای ورود به پژوهش شامل سن والدین ۲۵ تا ۴۰ سال، حداقل تحصیلات پایان دورهٔ متوسطه اول، داشتن فرزند ۵ تا ۱۲ سال، و توانایی پاسخ‌گویی کامل به پرسش‌های مصاحبه بود.

پیش از آغاز فرآیند گردآوری داده‌ها، اهداف و روش پژوهش برای شرکت‌کنندگان توضیح داده شد و اطمینان لازم درخصوص محرمانه ماندن اطلاعات به آن‌ها داده شد. سپس، رضایت‌نامهٔ کتبی تکمیل گردید و پرسشنامهٔ جمعیت‌شناختی پاسخ داده شد. داده‌ها از طریق مصاحبهٔ نیمه‌ساختاریافته گردآوری شد. این مصاحبه‌ها که با هدف استخراج تجارب زیستهٔ والدین طراحی شده بود، حدود ۶۰ تا ۹۰ دقیقه به طول انجامید و به شرکت‌کنندگان فرصت داد تا دیدگاه‌های خود را با زبان و ادبیات شخصی بیان کنند.

تحلیل داده‌ها بر اساس الگوی Strauss & Corbin (1990) در چند مرحله انجام شد؛ پژوهشگر مصاحبهٔ نیمه‌ساختاریافته‌ای (Semi Structured Interview) را طراحی کرد. پرسش‌های مصاحبه بر اساس مسئله و رویکرد فرزندپروری پژوهش تدوین شد. این مصاحبه‌ها که با هدف استخراج تجارب زیستهٔ والدین طراحی شده بود. در مرحلهٔ کدگذاری باز، متن مصاحبه‌ها پیاده‌سازی و مفاهیم اولیه به‌عنوان واحدهای پایه تحلیل استخراج و در قالب طبقات اولیه دسته‌بندی گردید. در مرحلهٔ کدگذاری محوری، ارتباط میان مقوله‌ها و زیرمقوله‌ها مشخص و پیوندها در سطح ویژگی‌ها تحلیل شد. سپس در مرحلهٔ کدگذاری انتخابی، مقوله‌های اصلی یکپارچه گردید و چارچوب نظری پژوهش شکل گرفت. در ادامه، نموداری مفهومی از روابط بین شرایط علّی و زمینه‌ای ترسیم شد و در نهایت تحلیل نهایی به نگارش درآمد تا روشن شود که چگونه عوامل شناسایی‌شده بر پدیدهٔ مورد بررسی تأثیر می‌گذارند.

از آنجایی که در پژوهش‌های کیفی تعمیم نتایج مطرح نیست، موضوع پایایی نیز مورد توجه قرار نگرفت. در نهایت، برای ارتقای اعتبار پژوهش و دستیابی به معیارهای باورپذیری، انتقال‌پذیری و تأییدپذیری سؤالات مصاحبه و پاسخ مشارکت‌کنندگان از تکنیک‌هایی همچون

کنترل اعضاء، کسب اطلاعات دقیق موازی و خودبازبینی پژوهشگران استفاده شد (Abbaszadeh, 2012). علاوه بر این فرآیند کدگذاری با نظارت یکی از اساتید رشتهٔ روان‌شناسی که متخصص در پژوهش کیفی بود، انجام گرفت. بدین ترتیب، متن مصاحبه‌ها و کدهای استخراج شده در اختیار وی قرار داده شد و پس از بررسی دقیق مفاهیم و مقوله‌های شناسایی‌شده، با اعمال تغییرات و اصطلاحات لازم، یکپارچگی و انسجام تحلیل داده‌ها تضمین گردید. لازم به ذکر است که برای سامان‌دهی و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار Atlas.ti نسخهٔ ۹ استفاده شد.

یافته‌ها

نتایج به‌دست آمده از تحلیل داده‌های جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان نشان داد که از مجموع ۲۸ نفر، ۹ نفر مرد (۳۲/۱ ٪) و ۱۹ نفر زن (۶۷/۹ ٪) بودند. از نظر سطح تحصیلات، ۱ نفر دارای مدرک دکتری (۳/۶ ٪)، ۹ نفر کارشناسی‌ارشد (۳۲/۱ ٪)، ۱۵ نفر کارشناسی (۵۳/۶ ٪)، ۲ نفر کاردانی (۷/۱ ٪) و ۱ نفر دیپلم (۳/۶ ٪) بودند. در پاسخ به پرسش اصلی پژوهش مبنی بر تبیین دیدگاه والدین در خصوص فرزندپروری موفق، پس از تحلیل مصاحبه‌ها، در مجموع ۲۴۷ مفهوم، ۲۰ مقوله و ۴ طبقه اصلی مرتبط با علل و زمینه‌های مؤثر در فرزندپروری چندفرهنگی استخراج گردید.

نظریهٔ زمینه‌ای ساختارگرایانه بر اهمیت یکپارچگی طبقات مختلف در فرآیند تحلیل داده‌ها تأکید دارند (Ramalho et al., 2015). هرکدام از طبقات که در نمودار ۱ ارئه شده، حاصل مجموعه‌ای از کدهای محوری است که هر کد محوری برآمده از ترکیب چندین کد باز هم‌خانواده بود. ۴ طبقه نهایی به‌عنوان بالاترین و مرتبط‌ترین سطوح تحلیل در ارتباط با موضوع فرزندپروری موفق شناسایی شدند. این طبقات به صورت زنجیره‌ای در تعامل با یکدیگر قرار داشته و دارای روابط معنادار هستند. در ادامه هر یک از این طبقات به ترتیب شرایط علّی و زمینه‌ای فرزندپروری اشاره شده است. به منظور تبیین دقیق‌تر، هریک از این طبقات در ادامه به تفکیک و براساس کدهای محوری مرتبط، مورد تشریح قرار گرفته‌اند.

نمودار ۱: زنجیرهٔ مفاهیم اصلی (طبقات) فرزندپروری چندفرهنگی

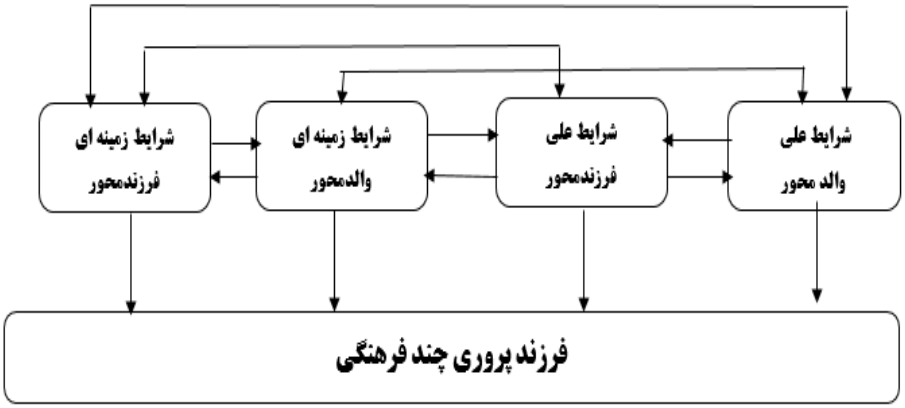

طبقهٔ اول: علل والدمحور از بُعد شرایط علّی

با توجه به وضوح مفاهیم این طبقه، نمونه‌گیری نظری محدود انجام نشد. این طبقه که نخستین حلقهٔ زنجیره مفهومی پژوهش محسوب می‌شود، شامل پنج کد محوری اصلی بود: علل اجتماعی، اقتصادی، خانوادگی، رفتاری و هیجانی. هریک از این کدهای محوری خود دارای کدهای باز بودند که در ادامه توضیح داده می‌شوند:

کد محوری علل اجتماعی: یکی از کدهای محوری مستخرج از تحلیل داده‌ها، علل اجتماعی تأثیرگذار بر فرزندپروری بود. این کد محوری شامل کدهای باز همچون امنیت اجتماعی، سیاست‌های تشویقی فرزندآوری، مشارکت اجتماعی کمتر مادر، پذیرش اجتماعی، حمایت اجتماعی از زنان از طریق بیمه، الگوپذیری اجتماعی، عدم پذیرش تک‌فرزندی در جامعه و بهبود زندگی اجتماعی بود. در این خصوص شرکت‌کنندهٔ پانزدهم بیان کرد: *"هر پدر و مادری وظیفه داره نسبت به بحث جمعیتی بچه به دنیا بیاره ولی بچه‌ای که بتونه در راستای کمک به زندگی اجتماعی نقش مفید داشته باشه وگرنه هر بچه‌ای لزوماً به دنیا آوردنش نمی‌تونه درست باشه."*

کد محوری علل اقتصادی: یکی از کدهای محوری تأثیرگذار بر فرزندپروری علل اقتصادی بود. این کد محوری شامل کدهای باز همچون داشتن مسکن مناسب، پرداخت وام مسکن، کاهش هزینه‌های درمان ناباروری، آمادگی مالی، رتبهٔ شغلی، معاینات رایگان مادران باردار توسط مراکز بهداشتی، افزایش مرخصی پس از زایمان برای مادر و پدر، عدم اشتغال زنان، شرایط شغلی مطلوب در دوران بارداری و پس از زایمان، مالک مسکن بودن، پرداخت یارانهٔ نقدی، مدیریت مشکلات اقتصادی، محل سکونت مناسب، گروه شغلی و عدم تداخل شغل با فرزندپروری بود. در این خصوص شرکت‌کنندهٔ اول بیان کرد: *"فرزندپروری یه شغله واقعاً. فکر می‌کنم کسی که بخواد بچه داشته باشه باید از همه جهات آمادگی داشته باشه. از لحاظ مالی و روحی استیبل باشه."*

کد محوری علل خانوادگی: این کد محوری شامل کدهای باز مانند رضایت از روابط زناشویی، اطمینان از تداوم زندگی مشترک، اصرار همسر به فرزندآوری، اهداف مشترک والدین، خانواده‌گرایی، خوشبختی خانواده، تمایل دو زوج به بارداری، اطمینان همسر از سلامت والد در دوران بارداری و در دوران نقاهت پس از زایمان، توجه همسر پس از تولد کودک، تحکیم پیوند خانوادگی و رفع تعارضات زناشویی با تولد فرزند بود. در این خصوص شرکت‌کنندهٔ هفتم بیان کرد: *"هدف مشترک یک زوج می‌تونه بچه باشه. خوبی بچه‌دار شدن اینه آدم خودش یک آدم دیگه میشه و با بچه کم‌کم بزرگ میشه و تغییراتی در آدم ایجاد میشه."*

کد محوری علل رفتاری: یکی از کدهای محوری تأثیرگذار بر فرزندپروری، علل رفتاری بود. این کد محوری شامل کدهای باز رقابت در فرزندآوری، رفع تکلیف فرزندآوری، ثبات‌بخشی خانواده با تولد فرزند، بارداری روال، برنامه‌ریزی برای تربیت، رفع نیازهای فردی و اظهار وجود بود. در این خصوص شرکت‌کنندهٔ بیست و چهارم بیان کرد: *"فرزندپروری یعنی یه بچه‌ای رو بعد از خودت به جا بذاری که بتونه رو پای خودش بایسته ولی اون‌موقع یه رقابتی هم بود که انگار هرکی زودتر ازدواج می‌کرد یا بچه‌دار می‌شد برنده بود."*

کد محوری علل هیجانی: این کد محوری شامل کدهای باز همچون عدم ترس از زایمان، هیجان‌خواهی مثبت، پرورش دوستی، تجربهٔ عواطف مادرانگی، احساس امنیت، عدم ترس از حرف مردم، علاقه به بچه، احساس کفایت در مورد نگهداری از فرزند، امید به زندگی، عدم ترس از تربیت فرزند در دوران جدید، عشق آزمودگی، علاقه به داشتن جنسیت خاصی از فرزند، اشتیاق مادرانگی، علاقه به داشتن خانوادهٔ پرجمعیت، افتخارخواهی و احساس رضایت از زندگی بود. در این خصوص شرکت کنندهٔ بیستم بیان کرد: *"الان دیدی که نسبت به این دنیا دارم خیلی بهتر از قبله. عشق رو توی بچه‌ام دیدم. قبلاً تجربه کرده بودم ولی پسرم که به دنیا اومد دو چندان شد یه چیز ماورایی."*

طبقهٔ دوم: علل فرزندمحور از بُعد شرایط علّی

این طبقه شامل پنج کُد محوری بود: علل آینده‌نگرانه، جمعیت‌شناختی، خانوادگی، رفتاری و هیجانی. هرکدام از این کد محوری نیز دارای کدهای باز زیر بودند:

کد محوری علل آینده‌نگرانه: یکی از کدهای محوری علل آینده‌نگرانه بود. این کد محوری شامل کدهای باز همچون مفید بودن فرزند در سالمندی والدین و امنیت شغلی فرزند بود. در همین راستا شرکت‌کنندهٔ شانزدهم گفت: *"بعداً تو پیری یه دستی به بالم بکشه خوبه. یا اگر کاری دارم در حد توانش انجام بده."*

کد محوری علل جمعیت شناختی: این کد محوری شامل کدهای باز مانند نداشتن هیچ‌گونه فرزند و سن مناسب آخرین فرزند بود. در همین راستا شرکت‌کنندهٔ هشتم بیان کرد: *"وقتی آدم هیچ بچه‌ای نداره طبیعیه دلش یه بچه بخواد مثل بقیه که خودش بارش بیاره طبق معیارهاش."*

کد محوری علل خانوادگی: یکی از کدهای محوری علل خانوادگی بود. این کد محوری شامل کدهای باز دگرگونی روال زندگی، عدم کفایت فرزندان فعلی و همشیرخواهی فرزند بود. در همین راستا شرکت‌کنندهٔ شانزدهم گفت: *"بچه‌دار شدن چرخهٔ روتین سادهٔ زندگی رو خیلی تغییر داد."*

کد محوری علل رفتاری: این کد بر نقش فرزند در شکل‌دهی به رفتارها و عادات والدین دلالت داشت. شامل کدهای باز همچون هدف‌بخشی، اهتمام‌بخشی، سرگرمی‌بخشی، صبربخشی، مسئولیت‌بخشی، تعهدبخشی، مشورت‌بخشی، نظم‌بخشی و همدلی‌بخشی بود. در همین راستا شرکت‌کنندهٔ دوم بیان کرد: *"بچه به زندگی نظم میده. برای آدم انگیزه می‌شه. همین که آدم برای بچه‌ها تلاش می‌کنه، به خودش میاد و خودشو جمع‌وجور می‌کنه بزرگ‌ترین چیزه."*

کد محوری علل هیجانی: این کد به تجربه‌های هیجانی والدین در فرزندپروری مربوط بود، شامل کدهای باز همچون امیدبخشی، آرامش‌بخشی، شوق‌بخشی، رفع خلأ عاطفی، ارضای حس مالکیت والدینی، رفع تنهایی والدین و انگیزه‌آفرینی بود. در این خصوص شرکت‌کنندهٔ شانزدهم گفت: *"احساسات مادرانه و تجربه‌ای که داشتم خیلی جالب بود و فضای خونه و اون خلاء تنهایی که پر شد."*

طبقهٔ سوم: زمینه‌های والدمحور از بُعد شرایط زمینه‌ای

این طبقه شامل پنج کد محوری «زمینه‌های اجتماعی، خانوادگی، رفتاری، شناختی و هیجانی» بود. هرکدام به‌واسطهٔ کدهای باز متعددی تبیین شدند. این کد محوری به عواملی اشاره دارد که در بستر تعاملات اجتماعی والدین شکل می‌گیرند.

کد محوری زمینه‌های اجتماعی: این کد محوری به عواملی اشاره دارد که در بستر تعاملات اجتماعی والدین شکل می‌گیرند. کدهای باز آن شامل: ارتباط اجتماعی مناسب، حمایت اطرافیان پس از زایمان و نیازسنجی اجتماعی بود. در همین راستا شرکت‌کنندهٔ بیست و دوم بیان کرد: *"باید ببینیم در جامعه چه چیزهایی نیازه. فرزندمونو توی اون راه پرورش بدیم که نفعی برای جامعه داشته باشه حالا از راه ثروتشون یا علمشون به مردم کمک کنن."*

کد محوری زمینه‌های خانوادگی: این کد محوری به ساختار و پویایی روابط خانوادگی والدین مربوط می‌شود. کدهای باز آن شامل اثرپذیری هیجانی از فرزند، تعامل مثبت والدین با یکدیگر، ارزش‌های خانوادگی، اختلاف با خانواده همسر، اعتماد و حمایت متقابل والدین، جو تربیتی سالم، طرد شدن از طرف همسر، نابرابری نقش والدینی، شناسایی مشکلات با همسر، تک‌فرزند داشتن، حفظ ارتباطات روتین والدین با یکدیگر پس از بحث، ازدواج موفق والدین، ارزش‌گذاری والدین بر یکدیگر، پایبندی به خانواده، وقت‌گذرانی مشترک، درک شدن از سوی همسر، همکاری خانواده‌ها پس از فرزندآوری، همدلی با فرزند، همدلی و یاریگری زوجین، قدردانی والدین از یکدیگر، پذیرش تفاوت‌های زوجینی، نزاع با همسر بر سر خانواده‌ها، همسویی والدین، اختلاف سلیقهٔ والدین، رفع خستگی توسط همسر، توجه به نیازهای زوجین، حمایت والدین از یکدیگر، شناخت زوجین پیش از ازدواج، علاقهٔ والدین به یکدیگر، صمیمیت والد- فرزندی و ارتباط صمیمی والدین با یکدیگر بود.

در همین راستا شرکت‌کنندهٔ بیست و ششم گفت: *"خیلی مواقع بعضی چیزارو به بچه‌ام سربسته میگم ولی نمی‌خوام خیلی کنجکاوش کنم چون سنش زیاد نیست. خونواده‌های ما خیلی بسته بودن. هیچ وقت مادر من نیومده بشینه در مورد بعضی مسائل به من بگه. می‌گفت زشته و بچه پررو میشه. از دوستا شنیدیم تا مادرم ولی خب من نهایت تلاش خودمو می‌کنم که یه جوری باهاش دوست باشم که بتونم صحبت کنم."*

کد محوری زمینه‌های رفتاری: این کد محوری رفتارها و عملکردهای والدین را در جریان فرزندپروری در برمی‌گیرد. کدهای باز آن شامل: پذیرش رفتارهای کودکانه، پایبندی به روش‌های اصیل تربیتی، زن سالاری در خانواده، هدفمندی، خیرخواهی، تعادل عقل و احساس والدینی، ظلم‌گریزی، توجه به علایق فرزند، موقعیت‌سنجی رفتار فرزند، عدم آمادگی برای فرزندآوری، بایستگی نقش، استمرار عمل والدین، یاری تربیتی والدین، بی‌خوابی، پذیرش تربیت فرزند، وظیفه‌شناسی، صداقت، قاطعیت رفتاری، تقبل نقش مادرانگی توسط پدر، نیک‌مرادی، فرافکنی احساسات والدین، پیشرفت‌خواهی، بیش مسئولیتی، قدرت تصمیم‌گیری، کمک کردن والد به دیگران، مسئولیت‌پذیری، راه‌حل‌جویی، بازبینی تربیتی، پشتکار، آینده‌نگری، گرایش به خودپرورانی، ذهنیت‌شناسی فرزند، الگوبرداری تربیتی اسلامی، تأمین خواسته‌های والدینی، اصلاح‌جویی، آمادگی رفتاری، ایثار، تلاش‌گری، مقاومت، دگربخششی، موارد قابل کنترل تربیتی، همسایه‌مداری، شناسایی مشکل با فرزند، بالغ محوری والدین، پیش‌بینی بحران‌های آتی، پذیرش خطای فرزند، صلح‌جویی، پذیرش مشکلات گذرای کودک، توجه به هویت مستقل فرزند، استقلال عملکردی، خودپذیری سازگارانهٔ والدینی، توجه به علایق والدین، خودسرزنش‌گری، پرخاشگری، خویش کنترلی، مهرورزی، اضافهٔ نقش تربیتی، حساسیت تحصیلی، سخت‌گیری، پذیرش نقص والدین، خودبازگویی ناکارآمد مشکلات و پذیرش ویژگی‌های سنی فرزند بود.

در همین راستا شرکت‌کنندهٔ ششم بیان کرد: *"گاهی خستگی‌ها آنقدر زیاده اما نمی‌خوام اون لحظه به بچه‌ام اخم کنم بگم این کارت اشتباه بود چون اکثراً سعی می‌کنم صحبت کنیم. بعد دو ساعت آروم می‌شی می‌شینی صحبت می‌کنی میگی اون رفتار من اشتباه بود که با بچه‌ام داشتم ولی در اون لحظه شاید هم نخوای اون رفتارو انجام بدی ولی به هر حال انجام میشه دیگه چون آدم خسته است."*

کد محوری زمینه‌های شناختی (فکری): این کد محوری به افکار، نگرش‌ها و باورهای والدین دربارهٔ فرزندپروری اشاره دارد. این کد محوری شامل کدهای باز مقدس‌پنداری فرزند، گسترش افق دید والدینی، بازسازی ذهنیت تربیتی، تعهد، خودگویی مثبت، همخوانش فکری، کمال‌گرایی، دغدغه‌مندی، افکار اصلاحی، نقشه‌پردازی تربیتی، افکار منفی، آمادگی ذهنی، تفکر جداسازی، ذهن‌خوانی، درک دنیای کودکانه، خودآگاهی، زشتی‌پنداری رفتاری، آگاهی از حقوق فردی، همدلی والد با دیگران، شناخت پیامدهای رفتاری والدینی، نرم‌اندیشی، عاقبت‌اندیشی، اندیشه‌مندی، شناخت طرحواره‌ها پیش از انتخاب همسر و آرزوهای پیشین بود. در همین راستا شرکت‌کنندهٔ سیزدهم گفت: *"تنش به نظرم خود آدمه وگرنه آدم اگر خودش بخواد می‌تونه تنش ایجاد کنه خودشم می‌تونه محیط اطرافشو بکنه گلستان. فقط افکارت می‌تونه این زندگی رو درست کنه."*

کد محوری زمینه‌های هیجانی: این کد محوری به حالات و تجربه‌های عاطفی والدین در روند فرزندپروری مربوط می‌شود. کدهای باز شامل اعتماد به نفس، هیجانات منفی، امیدواری، ترس از هم سرنوشتی فرزند با والد، مقبولیت، لذت بردن از زندگی، شادی، عواطف مادرانگی، نگرانی برای تغذیه فرزند، نگرانی شغلی، عزت‌نفس، آرامش، ترس از انگ به فرزند و ترس از قضاوت تربیتی دیگران، لذت از لحظهٔ حال، نگرانی افراطی، ناامیدی و خستگی مضاعف دیگران بود. در همین راستا شرکت‌کنندهٔ بیست و یکم گفت: *"مهم‌ترین ویژگی*

اقتدار یک پدره. قرآن یه جایی قیوم معرفی کرده توی خونواده. حالا خونواده رو یه نهاد در نظر بگیریم به‌عنوان بزرگ این نهاد می‌تونه مشورت بگیره بعد قدرت تصمیم‌گیری داشته باشه. به عنوان مدیر یک خونه قبولش داشته باشن."

طبقهٔ چهارم: زمینه‌های فرزندمحور از بُعد شرایط زمینه‌ای

این طبقه شامل پنج کد محوری «زمینه‌های جمعیت‌شناختی، روابط دوستانه، رفتاری، شناختی (فکری) و هیجانی» بود که هرکدام با کدهای باز متعددی تبیین شدند.

کد محوری زمینه‌های جمعیت شناختی: یکی از کدهای محوری زمینه‌های جمعیت‌شناختی بود. این کد محوری شامل کدهای باز همچون تعداد فرزندان، ترتیب تولد فرزندان و تولد نوزاد نارس بود. در همین راستا شرکت‌کنندهٔ هفدهم گفت: *"پسرم خیلی وابسته بود خداروشکر الان دیگه می‌تونه خودشو اداره کنه. دخترم مستقل‌تر بار اومد. حتماً تربیت من بوده شاید چون دخترم فرزند اول بود بزرگتر می‌دیدمش ولی چون پسرم کوچیک‌تر بود بچه‌تر می‌دیدمش. تو بزرگ کردن پسرم دخترمم خیلی نقش داشت خیلی کمک می‌کرد اینم باعث می‌شد دخترم مستقل‌تر بشه."*

کد محوری زمینه‌های روابط دوستانه: این کد محوری به نقش دوستان و همسالان در فرزندپروری اشاره دارد، شامل کدهای باز تقوای دوستان، مسئولیت‌پذیری، رفتار بهنجار همسالان و یادگیری مبتنی بر روابط دوستانه بود. در همین راستا شرکت‌کنندهٔ دهم بیان کرد: *"الان برای پسرم انتخاب دوست یکی از مهارت‌هاست که دوستای خوبی داشته باشه نه این‌که اصلاً هیچ دوستی نداشته باشه چون این‌طوری یه سری ضررهایی براش داره. از طریق دوستا هم میشه چیز یاد گرفت. بیشتر چیزارو بچه‌ها از طریق دوستاشون یاد می‌گیرن."*

کد محوری زمینه‌های رفتاری: یکی از کدهای محوری زمینه‌های رفتاری بود. این کد محوری رفتارها و کنش‌های فرزندان در محیط خانواده و اجتماع را شامل می‌شود، شامل کدهای باز تقلید همسالانه، سازش‌گری، لجبازی، مخالفت‌جویی، وظیفه‌شناسی، الگوپذیری، تعهد، تقلید رسانه‌ای، خراب کردن وسیله، کارهای خطرناک و کنجکاوی بود. در همین راستا شرکت‌کنندهٔ پانزدهم گفت: *"تو محیط کارمم به‌عنوان یک معلم همیشه دیدم که بچه‌ها سعی می‌کنن الگوبرداری کنن. اگه خودت تونسته باشی الگوی خوبی باشی قطعاً تأثیر مثبت رو اطرافیان خصوصاً بچه‌هات می‌ذاره."*

کد محوری زمینه‌های فکری: یکی از کدهای محوری، زمینه‌های فکری بود. این کد محوری به فرآیندهای ذهنی و افکار فرزندان اشاره دارد. کدهای باز آن شامل خلاقیت، خیراندیشی و بازاندیشی رفتاری فرزند بود. در همین راستا شرکت‌کنندهٔ ششم بیان کرد: *"وقتی به لج می‌افته سعی می‌کنم دخالت نکنم که بخواد از من یه چیزی توی ذهنش تداعی بکنه. وایمیستم خودش گریه می‌کنه، خودش ساکت می‌شه. چون بچه یادش می‌مونه هر چیزی که می‌گی. شاید اون لحظه نگه ولی بعداً بهت می‌گه مامان فلان چیزو گفته بودیا."*

کد محوری زمینه‌های هیجانی: یکی از کدهای محوری زمینه‌های هیجانی بود. این کد محوری شامل کدهای باز تفاوت احساسی فرزندان، نیازمندی و علاقهٔ محیطی فرزند بود. در همین راستا شرکت‌کنندهٔ هفدهم گفت: *"مادر باید بچه رو یه موجود مقدس بدونه. از بعد مذهبی نه بلکه منظورم اینه یه موجود پاک و بی‌گناهه که به دنیا اومده، محتاجه و هیچ توانایی نداره. چطور خمیر بازی رو شکل می‌دیم مثل اونه سعی کنیم بهترین چیزی که می‌تونیم درست کنیم."*

بحث

فرزندپروری یکی از پُراسترس‌ترین انتقال‌ها در طول تجربهٔ زندگی خانوادگی به شمار می‌رود و نیازمند بازشناسی تجارب درونی و رفتارهای بیرونی در گسترهٔ عمر والدگری است (Jones et al., 2018). پژوهش حاضر با هدف واکاوی فرزندپروری چندفرهنگی در خانواده‌های اقوام ایرانی از منظر والدین، به منظور شناسایی مؤلفه‌های مؤثر در فرزندپروری با استفاده از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته انجام شد. تحلیل داده‌ها بر اساس روش Strauss & Corbin (1990) منجر به استخراج چهار طبقه گردید: علل والدمحور از بُعد شرایط علّی، علل فرزندمحور از بُعد شرایط علّی، زمینه‌های والدمحور از بُعد شرایط زمینه‌ای و زمینه‌های فرزندمحور از بُعد شرایط زمینه‌ای. نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های (Magariño et al., 2021; Jefferson et al., 2020; Riegler et al., 2020; Namdarian, 2024; Amini et al., 2022; Rahnama et al., 2022; He et al., 2021) همسو است.

نخستین طبقه از شرایط علّی فرزندپروری، علل والدمحور است که شامل پنج کد محوری: علل اجتماعی، اقتصادی، خانوادگی، رفتاری و هیجانی می‌باشد. در تبیین این طبقه می‌توان گفت والدین در تصمیم‌گیری برای فرزندآوری یا داشتن فرزند دیگر، خود را در محاصرهٔ نگرانی‌ها و فشارهای متعدد می‌بینند. از منظر اجتماعی، والدین عوامل تأثیرگذار بر فرزندآوری همچون امنیت اجتماعی، سیاست‌های تشویقی فرزندآوری و بهبود امکانات رفاهی برای مادران جهت بهبود زندگی اجتماعی اشاره کرده‌اند. آن‌ها معتقدند که در شرایط فعلی

جامعه که با فقر و بیکاری و افزایش رفتارهای پرخطر همراه است، تربیت فرزند دشوارتر از گذشته شده است (Ghaffari & Motaghi, 2021).

همچنین، تغییر نقش زنان از مادر به نیروی کار و حضور گسترده‌تر آنان در عرصه‌های اجتماعی، ساختار خانواده و تصمیم‌گیری برای فرزندآوری را دگرگون کرده است (Ayazi et al., 2021; Amini et al., 2022; Abbasi et al., 2022). شرایط شغلی مناسب مانند حفظ موقعیت شغلی پس از مرخصی زایمان، امکان دورکاری در دوران بارداری و شیردهی، کاهش ساعات کاری یا برخورداری از نیروی کمکی در زمان بارداری تا اتمام دورهٔ شیردهی از جمله عوامل تأثیرگذار بر فرزندپروری هستند (Samani et al., 2020).

در مقابل، عواملی مانند رواج کم‌فرزندی، افزایش ناامنی‌های اجتماعی، انتشار اخبار منفی از حوادث اجتماعی و ناامیدی گسترده در جامعه و کاهش حمایت‌های دولتی در تأمین رفاه خانواده، از انگیزهٔ والدین یه فرزندآوری می‌کاهد (Amini et al., 2022; Shams Gahfarokhi et al., 2023). والدین معتقدند تجربهٔ صمیمیت و حمایت‌گری از سوی خانواده و دوستان نیز می‌تواند خودکارآمدی والدین را برای پذیرش مسئولیت فرزندآوری تقویت کند. از طرفی، حضور مؤثر در کنار یکدیگر و حمایت عاطفی از طریق رابطهٔ امن، احساس صمیمیت و نزدیکی در زوجین ایجاد می‌کند که خود منجر به ایجاد احساس بهزیستی عاطفی در زوجین می‌شود که در فرزندپروری تأثیرگذار است (Garousi & Khodaparast, 2014). همچنین حمایت‌های قانونی از تصمیمات دولت برای کنترل جمعیت و ایجاد حس امنیت شغلی در دوران بارداری از دیگر عوامل مؤثر در این زمینه است (Rahnama et al., 2022; Jalal Razaghi et al., 2023).

از منظر اقتصادی، مشکلاتی همچون نداشتن درآمد کافی، افزایش تورم و افزایش مشکلات اقتصادی، ناامنی شغلی، هراس‌های اقتصادی، نداشتن مسکن و ضعف سیاست‌های حمایتی در حوزه مسکن، شکنندگی پارامترهای اقتصادی همچون مشکلات مسکن، آپارتمان‌نشینی و خانه‌های کوچک از موانع مهم فرزندپروری به شمار می‌آیند (Maleki et al., 2023; Namdarian, 2024; Shams Gahfarokhi et al., 2023). با وجود این دشواری‌ها، والدین معتقدند که وجود فرزند علی‌رغم سختی‌ها، معنای تازه‌ای به زندگی‌شان می‌بخشد، امید به زندگی را افزایش می‌دهد و نشاط و پویایی بیشتری به خانه وارد می‌سازد. همچنین وجود خواهر و یا برادر برای فرزندان عاملی برای کاهش تنهایی و تقویت محیط صمیمی خانواده تلقی می‌شود. در مقابل افرادی که نگرش منفی نسبت به فرزندآوری دارند، احتمال کمتری برای داشتن فرزندان بیشتر در آینده خواهند داشت (Erfani, 2017).

دومین طبقه از شرایط علّی فرزندپروری، علل فرزندمحور است که شامل پنج کد محوری: آینده‌نگرانه، جمعیت‌شناختی، خانوادگی، رفتاری و هیجانی می‌باشد. این طبقه به عواملی همچون مفید بودن فرزند در سالمندی والد، امنیت شغلی فرزند، نداشتن فرزند، سن مناسب آخرین فرزند، دگرگونی روال زندگی، عدم کفایت فرزندان فعلی، همشیرخواهی، هدف‌بخشی، اهتمام‌بخشی، سرگرمی‌بخشی، صبربخشی، مسئولیت‌بخشی، تعهدبخشی، مشورت‌بخشی، نظم‌بخشی، همدلی‌بخشی، امیدبخشی، آرامش‌بخشی، شوق‌بخشی، پُر کردن خلأ عاطفی، ارضای حس مالکیت والدینی، رفع تنهایی والد و انگیزه‌آفرینی اشاره دارد که همگی بر فرزندپروری والدین تأثیرگذار است.

یکی از دغدغه‌های مهم والدین، وجود ارتباطات سالم و ایجاد محیطی سالم و ایمن برای فرزندان است. اگرچه والدین در سطح فردی می‌کوشند شرایط مطلوبی برای فرزندان خود فراهم کنند، اما از دید آنان رشد و بالندگی فرزندان وابسته به شرایط جامعه نیز هست. جامعه برای توسعهٔ خود به سرمایه انسانی و نیروی کار نیاز دارد، از این‌رو تأمین امنیت، رفاه و زمینه‌های پرورش فرزندان به‌عنوان نیروی ارزشمند آینده ضروری است.

از دیگر دلایل مهم فرزندآوری و فرزندپروری، نقش حمایتی فرزندان در دوران سالمندی والدین است. فرزندان می‌توانند در این مرحله از زندگی، از جنبه‌های عاطفی، مالی و فیزیکی به والدین خود کمک کنند و کیفیت زندگی آن‌ها را ارتقا دهند. حضور فرزندان در خانواده با ایجاد درخواست‌ها و نیازهای متنوع، والدین را به ایجاد نظم، ساختار و فعالیت‌های روزمره وادار کرده و باعث افزایش سرگرمی و رفع تنهایی آنان می‌شود. علاوه بر این، فرزندان با حضور خود در خانواده، نشاط، امید و انگیزه را به زندگی والدین وارد می‌کنند و شرایطی فراهم می‌سازند تا والدین از فعالیت‌های تفریحی و تعاملات خانوادگی لذت بیشتری ببرند.

از سوی دیگر والدین اغلب با انگیزهٔ رشد و پیشرفت فرزندان در حوزه‌های تحصیلی، اجتماعی، عاطفی، فکری و جسمی به فرزندآوری تمایل پیدا می‌کنند. این امر به ایجاد حس مالکیت، مسئولیت‌پذیری والدینی منجر شده و والدین را به تلاش برای فراهم آوردن محیطی سالم، حمایتگر و رشددهنده برای فرزندان سوق می‌دهد که در آن بتوانند فرزندان خود را به خوبی رشد دهند و او به پتانسیل‌های خود دست یابند.

سومین طبقه از شرایط زمینه‌ای فرزندپروری، زمینه‌های والدمحور است که شامل پنج کد محوری: اجتماعی، خانوادگی، رفتاری، فکری

و هیجانی می‌باشد. در بُعد اجتماعی و ارتباطی، نتایج پژوهش نشان داد که ارتباط اجتماعی مناسب والدین از طریق ایجاد احساس امنیت و اعتماد به نفس، حمایت اطلاعاتی، عاطفی و جسمانی پس از زایمان توسط خانواده و اطرافیان و همچنین نیازسنجی اجتماعی، موجب می‌شود والدین فرزندان خود را به صورتی تربیت کنند که نه‌تنها در موفقیت‌های فردی پیشرو باشند، بلکه به‌عنوان اعضای مفید جامعه نیز ایفای نقش کنند.

چنین شرایطی، والدین را در مواجهه با چالش‌های فرزندپروری یاری داده و احساس تنهایی آنان را کاهش می‌دهد. والدینی که در روابط خود تعادل دارند، می‌توانند الگوی مناسبی برای فرزندان باشند و مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی آنان را تقویت کنند. در مقابل، اختلاف و ناسازگاری والدین در نحوهٔ ارتباط می‌تواند به سردرگمی و احساس ناامنی در فرزندان منجر شود و کارآمدی فرزندپروری را کاهش دهد. در بُعد خانوادگی، وجود الگوی تعامل مثبت والد –فرزند، وجود ارزش‌های مشترک خانوادگی، مدیریت اختلافات با خانواده همسر، اعتماد متقابل بین والدین، ایجاد جو تربیتی همراه با امنیت و آرامش، پذیرش والدینی، شناسایی و حل مسائل زوجین، و همدلی و درک متقابل از جمله عوامل مؤثر بر کیفیت فرزندپروری هستند. این عوامل موجب شکل‌گیری محیطی سالم و مثبت در خانواده شده و مسیر رشد و پرورش فرزندان را هموار می‌سازد.

در بُعد رفتاری، مؤلفه‌هایی مانند پذیرش رفتارهای کودکان، پایبندی به روش‌های تربیتی اصیل، تعادل بین عقل و احساس والدینی اشاره کرد. این یافته‌ها نشان می‌دهد که تربیت فرزند فرآیندی پیچیده است که با چالش‌هایی همچون خستگی و فشارهای روزمره والدین همراه می‌باشد و بیان می‌کند که در لحظات سخت، ممکن است والدین واکنش‌های غیرقابل‌کنترلی از خود نشان دهند. بنابراین، خودآگاهی والدین نسبت به واکنش‌های خود، پذیرش خطاها و تلاش برای ایجاد تعادل در رفتارها اهمیت زیادی دارد.

موضوعاتی مانند هدفمندی، خیرخواهی، و توجه به علایق فرزند نیز از دیگر نکات مهمی هستند که والدین باید در نظر داشته باشند. والدین باید به دنبال ایجاد تعادل بین نیازهای خود و نیازهای فرزندان باشند و در عین حال، به استقلال و هویت مستقل فرزندان احترام بگذارند. همچنین، پذیرش ویژگی‌های سنی فرزند و توجه به مشکلات گذرای کودک، از دیگر نکات کلیدی در تربیت فرزندان است. والدین باید با صبر و حوصله به رفتارهای فرزندان خود پاسخ دهند و در عین حال، به آن‌ها کمک کنند تا در مواجهه با چالش‌ها و بحران‌ها، راه‌حل‌های مناسبی پیدا کنند که می‌تواند نقش مهمی در فرزندپروری داشته باشد.

در بُعد فکری عواملی چون گسترش افق دید والدینی، بازسازی ذهنیت تربیتی، خودگویی‌های مثبت، و نقشه‌پردازی تربیتی اهمیت دارند. والدینی که افق دید گسترده‌تری دارند، درک عمیق‌تری از نیازها و چالش‌های فرزندان پیدا می‌کنند و می‌توانند مؤثرتر به آن‌ها پاسخ دهند. همچنین تغییر و بهبود ذهنیت تربیتی می‌تواند به والدین کمک کند تا روش‌های بهتری را برای تربیت فرزندان خود انتخاب کنند همچنین، استفاده از خودگویی مثبت، اعتماد به نفس و انگیزهٔ بیشتری در والدین و به تبع آن در فرزندان ایجاد می‌کند. برنامه‌ریزی، نقشه‌پردازی و تعیین اهداف مشخص در مسیر تربیت نیز به والدین برای رویارویی با چالش‌های پیش‌رو آماده‌تر می‌سازد.

در بُعد هیجانی، مؤلفه‌هایی چون اعتماد به نفس، مدیریت هیجانات، و کنترل ترس از قضاوت تربیتی دیگران برجسته است. والدینی که از اعتماد به نفس بالاتری برخوردارند و هیجانات خود را به خوبی مدیریت می‌کنند، محیطی امن‌تر و آرام‌تر برای رشد فرزندان فراهم می‌سازند، مدیریت هیجانات منفی نظیر اضطراب و افسردگی و تقویت هیجانات مثبت نظیر شادی می‌تواند بر رفتار والدین تأثیر گذاشته و به فرزندپروری کارآمد منجر شود. همچنین والدینی که نگرش مثبت‌تری به نقش خود دارند و از والدگری لذت می‌برند، اعتماد به نفس، عزت‌نفس، انگیزه و انرژی مثبتی را به فرزندان منتقل کرده و به آن‌ها کمک می‌کنند تا با چالش‌ها بهتر کنار بیایند و ازاین طریق به فرزندان خود نیز شادی و انرژی مثبت منتقل کنند. همچنین با مدیریت ترس از قضاوت تربیتی دیگران، مانع بروز رفتارهای غیرطبیعی و کنترل‌گرانه می‌شوند. این امر در نهایت به افزایش کارآمد فرزندپروری می‌انجامد.

چهارمین طبقه از شرایط زمینه‌ای فرزندپروری، زمینه‌های فرزندمحور است که شامل پنج کد محوری: رفتاری، فکری، مرتبط با دوست، جمعیت‌شناختی و هیجانی می‌باشد. والدین باید با آگاهی از نیازهای ویژه فرزندان خود، به آن‌ها کمک کنند تا احساس ارزشمندی و استقلال بیشتری داشته باشند. بنابراین فرزندپروری نه تنها به معنای بزرگ کردن فرزند، بلکه به معنای ایجاد یک بستر حمایتی و توانمندساز برای فرزندان در هر مرحله از زندگی آن‌ها است.

در بُعد جمعیت‌شناختی عواملی چون تعداد و ترتیب تولد فرزندان بر کیفیت فرزندپروری اثرگذار است. والدین باید متناسب با جایگاه تولد هر فرزند، نیازهای عاطفی و تربیتی او را در نظر بگیرند. فرزند اول معمولاً نقش حمایتی بیشتری در مراقبت از خواهر یا برادر کوچک‌تر بر عهده دارد و همین امر بر استقلال و مسئولیت‌پذیری او تأثیر می‌گذارد. فرزندپروری یک فرآیند پویا و پیچیده است که تحت‌تأثیر زمینه‌های مختلفی ازجمله ترتیب تولد و تعاملات میان فرزندان قرار دارد. والدین با آگاهی از این زمینه‌ها می‌توانند به بهبود روابط خانوادگی و رشد شخصیت فرزندان خود کمک کنند.

در بُعد ارتباط با دوست، اهمیت مسئولیت‌پذیری همسالان و یادگیری مبتنی بر روابط دوستانه برجسته است. روابط اجتماعی نقش مهمی در شکل‌گیری شخصیت و رفتار فرزندان ایفا می‌کند. از طریق دوستان، کودکان مهارت‌های اجتماعی، مسئولیت‌پذیری و رفتارهای بهنجار را می‌آموزند. والدین باید ضمن راهنمایی، به فرزندان خود فرصت کافی دهند تا در روابط اجتماعی خود تجربه کسب کنند تا از این طریق یاد بگیرند و در آینده روابط سالم و مثبتی برقرار کنند.

در بُعد رفتاری، مؤلفه‌هایی همچون سازشگری، مخالفت‌جویی، وظیفه‌شناسی، الگوپذیری، تعهد، تقلید رسانه‌ای و کنجکاوی مطرح هستند. این کد محوری به تنوع رفتارهای اجتماعی و روان‌شناختی فرزندان و تأثیرات آن بر تربیت فرزندان اشاره دارد. سازشگری و مخالفت‌جویی از جمله رفتارهایی هستند که در فرآیند رشد فرزندان به وضوح مشاهده می‌شوند. تقلید به‌ویژه جایگاه مهمی در رشد رفتاری کودکان دارد؛ آن‌ها از همسالان، بزرگترها و به‌ویژه والدین الگو می‌گیرند. نقش والدین به‌عنوان الگوی اصلی بسیار کلیدی است؛ چرا که رفتارهای مثبت آنان می‌تواند به‌طور مستقیم بر شخصیت و مسیر تربیتی فرزندان تأثیر بگذارد. در عین حال تقلید رسانه‌ای نیز یکی دیگر از جنبه‌های مهمی است که باید به آن توجه شود. در دنیای امروز، رسانه‌ها نقش به‌سزایی در شکل‌گیری رفتارها و ارزش‌های کودکان دارند. نظارت والدین بر محتوای رسانه‌ای و هدایت آگاهانه فرزندان ضروری است.

در بُعد فکری، عواملی مانند خلاقیت، خیراندیشی و بازاندیشی رفتار فرزند اهمیت دارد. تقویت خلاقیت و استقلال فرزند به او کمک می‌کند تا در مواجهه با مسائل، توانایی تصمیم‌گیری و حل مسئله را به‌دست آورد. وقتی والدین اجازه می‌دهند که فرزندشان، با مسائل روبه‌رو شود و مواجهه با احساساتش بپردازد، یاد می‌گیرند که چگونه با چالش‌ها روبه‌رو شود و از تجربه‌های خود درس بگیرد. این نوع بازاندیشی رفتار به فرزند کمک می‌کند تا درک بهتری از گفته‌ها و رفتارهای والدین پیدا کند و این تجربیات را در آینده به یاد بیاورد که به تقویت رابطهٔ عاطفی میان والدین و فرزندان منجر خواهد شد. فرزندانی که احساس می‌کنند والدین‌شان به آن‌ها اعتماد دارند و اجازه می‌دهند خودشان تصمیم بگیرند، معمولاً احساس ارزشمندی بیشتری دارند و به رشد شخصیت و اعتماد به نفس در فرزند کمک می‌کند.

در بُعد هیجانی مؤثر بر فرزندپروری، تفاوت احساسی فرزندان، نیازمندی و علایق محیطی آنان برجسته است. فرزندان در ابتدای زندگی به‌طور کامل به والدین وابسته‌اند و والدین وظیفه دارند تا آن‌ها را به بهترین شکل ممکن پرورش دهند. همچنین به این نکته اشاره می‌کند که نگرش والدین به فرزند به‌عنوان موجودی پاک و بی‌گناه، بستر پرورش عاطفی و روانی سالم را فراهم می‌کند. این نگرش می‌تواند به ایجاد یک محیط حمایتی و محبت‌آمیز برای فرزندان منجر شود که در آن احساس امنیت و ارزشمندی کنند. والدینی که نیازهای هیجانی فرزندان خود را درک کرده و به آن‌ها پاسخ می‌دهند، معمولاً در تربیت مؤثرتر عمل می‌کنند و محیطی سرشار از امنیت و اعتماد برای رشد سالم آنان فراهم می‌سازند.

نتیجه‌گیری

برخلاف برخی پژوهش‌های پیشین که عمدتاً بر عوامل فرزندپروری در یک فرهنگ خاص تمرکز داشته‌اند، این پژوهش با نگاهی نو، فرزندپروری چندفرهنگی را به‌عنوان عامل اصلی در مدیریت والدگری مورد توجه قرار داده است. همچنین در مقایسه با پژوهش‌های کمّی که بیشتر بر داده‌های سطحی تأکید دارند، این پژوهش با رویکرد کیفی امکان کشف لایه‌های عمیق‌تر تجربهٔ والدین را فراهم ساخته است. از منظر نظری، این پژوهش چارچوبی بومی و مفهومی برای بازتعریف فرزندپروری در ایران معاصر ارائه می‌دهد که می‌تواند در طراحی پرسشنامه‌ها، تدوین برنامه‌های آموزشی و نظام‌های ارزیابی مورد استفاده قرار گیرد. از منظر کاربردی نیز، نتایج این پژوهش می‌تواند مبنای طراحی دوره‌های آموزشی برای والدین، مشاوران خانواده و همچنین برنامه‌ریزان اجتماعی باشد.

محدودیت‌ها

با وجود تلاش پژوهشگران برای رعایت دقت علمی در تمامی مراحل طراحی، اجرا و تحلیل این پژوهش، برخی محدودیت‌ها اجتناب‌ناپذیر بوده که باید در تفسیر نتایج مدنظر قرار گیرند. نخست، ماهیت کیفی پژوهش و استفاده از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته، هرچند به غنای داده‌ها و کشف لایه‌های عمیق تجربه والدین انجامیده است، اما تعمیم‌پذیری آماری نتایج را محدود می‌سازد. این یافته‌ها بیشتر در سطح نظری و مفهومی قابل بهره‌برداری هستند و در تحلیل‌های کمّی یا سیاست‌گذاری‌های کلان، نیازمند اعتبارسنجی در نمونه‌های گسترده‌تر می‌باشند.

دوم، تمرکز پژوهش صرفاً بر دیدگاه‌های والدین بوده و نظر کودکان و نوجوانان، به‌عنوان ذی‌نفعان اصلی فرزندپروری، مستقیماً در فرآیند گردآوری داده‌ها وارد نشده است. در نتیجه، ممکن است بخشی از تجربهٔ زیسته فرزندان و ادراک آن‌ها از روابط والد –فرزندی،

بازتاب نیافته باشد. سوم، محدودیت جغرافیایی و فرهنگی نمونه‌ها که صرفاً در بستر جامعه ایرانی و فرهنگ غالب آن بررسی شده‌اند تعمیم نتایج به سایر جوامع یا خرده‌فرهنگ‌ها را با احتیاط همراه می‌سازد. ارزش‌ها، ساختار خانواده، و شیوه‌های تربیتی در بافت‌های مختلف متفاوت‌اند و ضروری است یافته‌ها همواره با توجه به زمینه فرهنگی مورد تفسیر قرار گیرند.

پژوهش‌های آینده

پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی از طراحی‌های ترکیبی (کمّی- کیفی) با نمونه‌های بزرگ‌تر و متنوع‌تر استفاده شود تا چارچوب‌های استخراج شده در این پژوهش از نظر آماری نیز بررسی و اعتبارسنجی شوند. همچنین توصیه می‌شود، دیدگاه فرزندان در رابطه با فرزندپروری مطلوب و چالش‌های ارتباطی با والدین مورد بررسی قرار گیرد تا تصویری دوسویه و جامع از تعاملات خانوادگی فراهم شود. با توجه به شناسایی مضامین اصلی پژوهش، تدوین و اعتبارسازی برنامه‌های فرزندپروری متناسب با یافته‌های حاصل از این پژوهش نیز پیشنهاد می‌شود.

علاوه بر این، پژوهش‌های آینده می‌توانند با تمرکز بر نقش جنسیت والدین، ساختار خانواده (دو والد، تک‌والد، یا خانواده‌های بازساخته) و تفاوت‌های اقتصادی- اجتماعی در شکل‌گیری سبک‌های فرزندپروری انجام شوند. در مجموع، هرچند این پژوهش تلاش کرده است تصویری جامع از فرزندپروری موفق در بافت فرهنگی ایران ارائه دهد، اما توسعه و تعمیق این حوزه نیازمند استمرار پژوهش‌های نظری، تجربی و بین‌رشته‌ای در آینده است.

تعارض منافع

نویسندگان مقاله هیچ‌گونه تعارض منافعی را گزارش نکرده‌اند.

References

Abbasi, A., Sadeghi, R., Maleki, A., & Balakhani, G. (2022). A meta analysis of factors related to fertility attitudes, desires, and childbearing intentions in iranian studies. *Interdisciplinary Studies in Humanities, 14*(4), 93-115. https://www.isih.ir/article_380.html?lang=en

Abbaszadeh, M. (2012). Validity and reliability in qualitative researches. *Applied Sociology, 23*(1), 19-34. https://jas.ui.ac.ir/article_18250.html?lang=en

Amini, L., Bakhshi, K., Sadeghi Avval Shahr, H., & Haghani, S. (2022). Relationship of accountability and religious orientation with childbearing intention in women referred to comprehensive health centers in yasouj. *Iran Journal of Nursing, 35*(136), 178-189. https://ijn.iums.ac.ir/article-1-3268-en.html

Ang, R. P., & Goh, D. H. (2006). Authoritarian parenting style in asian societies: A cluster analytic investigation. *Contemporary Family Therapy, 28*(1), 131-151. https://doi.org/10.1007/s10591-006-9699-y

Ayazi, R., Amini, L., Montazeri, A., & Haghani, S. (2021). Factors related to childbearing willingness in the women attending the health centers in Arak, iran (2019). *Iran Journal of Nursing, 34*(130), 15-24. https://ijn.iums.ac.ir/article-1-3410-en.html

Bornstein, M. H., Cote, L. R., Haynes, O. M., Suwalsky, J. T. D., & Bakeman, R. (2012). Modalities of infant- mother interaction in japanese, japanese american immigrant, and european american dyads. *Child Development, 83*(6), 2073-2088. https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2012.01822.x

Camras, L. A., Sun, K., Li, Y., & Wright, M. F. (2012). Do chinese and american children's interpretations of parenting moderate links between perceived parenting and child adjustment? *Parenting Science and Practice, 12*(4), 306-327. https://psycnet.apa.org/doi/10.1080/15295192.2012.709154

Chaplin, T. M., Turpyn, C. C., Fischer, S., Martelli, A. M., Ross, C. E., Leichtweis, R. N., Miller, A. B., & Sinha, R. (2021). Parenting focused mindfulness intervention reduces stress and improves parenting in highly stressed mothers of adolescents. *Mindfulness, 12*(2), 450-462. https://link.springer.com/article/10.1007/s12671-018-1026-9

Erfani, A. (2017). Low fertility intention in tehran, iran: The role of attitudes, norms and perceived

behavioural control. *Biosocial Science, 49*(3), 292-308. https://doi.org/10.1017/s0021932016000109

Garousi, S., & Khodaparast, Z. (2014). The relationship between functional social support and quality of life amongst married women after childbirth in Kerman city (Case: Women referred to health centers). *Journal of Iranian Social Studies, 8*(2), 104-127. http://www.jss-isa.ir/article_21236.html?lang=en

Ghaffari, F., & Motaghi, Z. (2021). Factors affecting childbearing based on women's perspectives: A qualitative study. *Navidno, 23*(76), 33-43. https://nnj.mums.ac.ir/article_17724.html?lang=en

Hamdipour, A., Atapour, H., & Ebadollahi, F. (2019). Investigation of the role of patterns in the reading behavior of tabriz university students based on bandura's observational learning theory. *Academic Librarianship and Information Research, 53*(2), 97-121. https://jlib.ut.ac.ir/article_73276.html?lang=en

He, H., Usami, S., Rikimaru, Y., & Jiang, L. (2021). Cultural roots of parenting: Mothers' parental social cognitions and practices from western us and shanghai/china. *Frontiers in Psychology, 12*, 565040. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.565040

Jalal Razaghi, N., Hajimiri, K., & Hashemiparast, M. (2023). Exploring the determinants of childbearing decision- making among women and men of reproductive age: A qualitative study. *Hayat, 29*(3), 260-280. https://hayat.tums.ac.ir/article-1-4981-en.html

Jefferson, F. A., Shires, A., & McAloon, J. (2020). Parenting self- compassion: A systematic review and meta- analysis. *Mindfulness, 11,* 2067-2088. https://link.springer.com/article/10.1007/s12671-020-01401-x

Jones, L., Gold, E., Totsika, V., Hastings, R. P., Jones, M., Griffiths, A., & Silverton, S. (2018). A mindfulness parent well- being course: evaluation of outcomes for parents of children with autism and related disabilities recruited through special schools. *European Journal of Special Needs Education, 33*(1), 16-30. https://doi.org/10.1080/08856257.2017.1297571

Khazaei, S., Sangari, M., & Sadri, A. (2024). Lived experiences of mothers in relation to children after imprisonment of head of family. *Qualitative Research in Behavioural Sciences, 3*(1), 13-24. https://doi.org/10.22077/qrbs.2024.7808.1043

Magariño, L. S., Evans, M. C., Duong, J. B., Villodas, F., & Villodas, M. T. (2021). Racial/ethnic group differences in parenting attitudes among at- risk emerging adults: The roles of adversity, relationship quality, and caregiver involvement and attitudes. *Child Abuse & Neglect, 111,* 104810. https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104810

Maleki, S., Sadeghifar, J., KHorshidi, A., Zargoshi, R., & Dargahi, H. (2023). Investigating the causes of reluctance to have children in married couples without children in Ilam province in 2022: A survey study. *Nursing and Midwifery, 21*(10), 809-816. https://unmf.umsu.ac.ir/article-1-5016-en.html

Namdarian, L. (2024). Strategies for removing the obstacles to childbearing for female faculty members in iran: The application of the future- oriented approach of casual layer analysis. *Public Policy, 9*(4), 24-46. https://jppolicy.ut.ac.ir/article_96179.html?lang=en

Opoku, M. P., Nketsia, W., Benefo, E. B., & Mprah, W. K. (2020). Understanding the parental experiences of raising deaf children in ghana. *Family Studies, 28*(4), 1235-1254. https://doi.org/10.1080/13229400.2020.1815557

Rahnama, A., Roozbeh, N., Salimi Asl, A., Kazemi Gerashi, Z., Abbaszadeh, M., & Dabiri, F. (2022). Factors related to childbearing in iran: A systematic review. *Preventive Medicine, 9*(1), 6-17. https://jpm.hums.ac.ir/article-1-604-en.html

Ramalho, R., Adams, P. J., Huggard, P., & Hoare, K. (2015). Literature review and constructivist grounded theory methodology. *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research, 16*(3). https://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/2313/3876

Riegler, L. J., Raj, S. P., Moscato, E. L., Narad, M. E., Kincaid, A., & Wade, S. L. (2020). Pilot trial of a telepsychotherapy parenting skills intervention for veteran families: Implications for managing parenting stress during covid-19. *Psychotherapy Integration, 30*(2), 290-303. http://dx.doi.org/10.1037/int0000220

Sadrossadat, S. J., Shams Esfandabad, H., & Emamipour, S. (2005). Parenting and family functioning among irresponsible families, families with behavioral disorder children and normal families. *Journal of Shahrekord University of Medical Sciences, 7*(2), 43-49.

https://journal.skums.ac.ir/article-1-63-en.html

Samani, L., Kouhpeima Ronizi, Z., & Kouhpeima Ronizi, S. (2020). The influence of legal supports of working women during pregnancy and lactation period on their desire to have children. *The Islamic Journal of Women and the Family, 8*(19), 117-132. https://pzk.journals.miu.ac.ir/article_4210.html?lang=en

Samari Safa, J., & Poordel, M. (2022). Developing an academic burnout model based on family emotional climate, psychological capital, purposefulness, procrastination and academic involvement of graduate students. *Counseling Culture and Psychotherapy, 13*(49), 131-162. https://qccpc.atu.ac.ir/article_13384.html?lang=en

Shams Gahfarokhi, F., Askari Nodoushan, A., Eini Zeinab, H., Ruhani, A., & Abbasi Shavazi, M. J. (2023). At the crossroad of decision to have children: An analysis of individual and social childbearing challenges in the context of low fertility in isfahan. *Applied Sociology, 33*(4), 1-28. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20085745.1401.33.4.2.1

Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory.* Sage Publications, Inc. https://psycnet.apa.org/record/1990-98829-000

Tafazoli, D. (2021). Teachers' readiness for online language teaching: An ecological approach. *Foreign Language Research, 11*(3), 393-416. https://doi.org/10.22059/jflr.2021.331144.896

Watabe, A., & Hibbard, D. R. (2014). The influence of authoritarian and authoritative parenting on children's academic achievement motivation: A comparison between the united states and japan. *North American Journal of Psychology, 16*(2), 359-382. https://psycnet.apa.org/record/2014-20190-014